

Udvikling af læseforståelse på mellemtrinnet – et 3-årigt udviklingsprojekt i grundskolen

LEKTOR, CAND.PÆD. LENE HERHOLDT, PROFESSIONSHØJSKOLEN, UCC

Undervisningsministeriet har bevilget midler til et projekt som skal generere viden om undervisning i læseforståelse. Projektet er forankret i Nationalt Videncenter for Læsning og løber fra august 2008 til juni 2011 med to projektledere, lektor Fie Høyrup, Lærerruddannelsen Zahle, UCC og lektor Lene Herholdt, UCC. I denne artikel uddybes det hvad projektet går ud på og hvordan det er organiseret. Yderligere redegøres der for udvalgte dele af det teorigrundlag som projektet hviler på.

Et projekt der stiller skarpt på den samlede undervisningskontekst

Det overordnede formål med projektet er at generere viden om undervisning i læseforståelse som fremmer læseforståelse og foregriber læseforståelsesvanskeligheder for alle elever – herunder elever med dansk som andetsprog og elever med svage sproglige forudsætninger.

I dette projekt ønsker vi at undersøge hele undervisningskonteksten for at finde frem til anvisninger for pædagogisk praksis som kan fremme mellemtrinselevernes læseforståelse. Det komplekse forhold vi gerne vil undersøge, kan illustreres gennem et lille eksempel:

Læreren er rollemodel og demonstrerer for halvdelen af klassen hvordan hun tjekker sin forståelse af en tekst ved at trække på sit ordkendskab og sætte det enkelte ord ind i sætningens og tekstens kontekst. Derefter er det elevernes tur til i makkerpar at arbejde et afsnit igennem på den samme måde, hvorefter der sluttes af med at disse elever danner nye makkerpar og er rollemodeller for den resterende halvdel af klassen. Som sidste led i dette lille forløb formulerer eleverne i makkerpar den nye strategi de har lært sig.

Det faglige indhold er i eksemplet udvikling af en strategi til at tjekke egen forståelse af en tekst. Læreren igangsætter en sprogbrugssituation hvor hun er rollemodel for et stilladseret forløb som afsluttes med at blive bevidstgjort gennem en metakognitiv proces. Elevernes læseforståelsesaktiviteter er at de imiterer en fremgangsmåde som de træner og afprøver ved gensidig undervisning for endelig at afslutte med at sætte

ord på hvordan man kan anvende den nye fremgangsmåde som en bevidst strategi.

Som observatører der ønsker at blive klogere på hvordan undervisningen kan fremme udvikling af læseforståelse, vil vi gerne vide hvordan netop dette faglige indhold fungerer sammen med netop denne måde at undervise på og med disse elevaktiviteter. Måske er der noget som ikke virkede så godt og som kan gøres på mere hensigtsmæssige måder, måske viser det sig at forløbet fungerede optimalt.

Frem for at isolere de enkelte delelementer som *indholdet* i læseforståelsesundervisningen, *elevernes læseforståelsesaktiviteter* og *lærerens undervisning* og undersøge dem hver for sig, undersøger vi den helhed som disse delelementer indgår i. Ved at undersøge interaktionen mener vi at vi bliver i stand til at komme med bud på hvordan delelementerne bedst spiller sammen, og ad den vej kan vi forhåbentlig ved projektets afslutning give nogle anbefalinger for god undervisning i læseforståelse på mellemtrinnet.

Vores iagttagelses- og planlægningsredskab

For at kunne foretage en systematisk undersøgelse af disse komplekse forhold har vi brug for et redskab som kan strukturere såvel planlægningen af undervisningen som observationen af den. Det redskab har vi fundet i den systemisk funktionelle lingvistik. Vi ønsker således at observere det der i den systemisk funktionelle lingvistik kaldes

kommunikationsfeltet, kommunikationsmåden og kommunikationsrelationen.

Kommunikationsrelationen er deltagerens roller og forholdet mellem deltagerne i den konkrete situation (Mulvad 2009: 248-250 og 272-273, Maagerø 2005: 42-58).

Kommunikationsfeltet er den sociale handling som finder sted, det emne som der kommunikeres om, eller det som er fokus for aktiviteten (Mulvad 2009: 254-255, Maagerø 2005: 42-58).

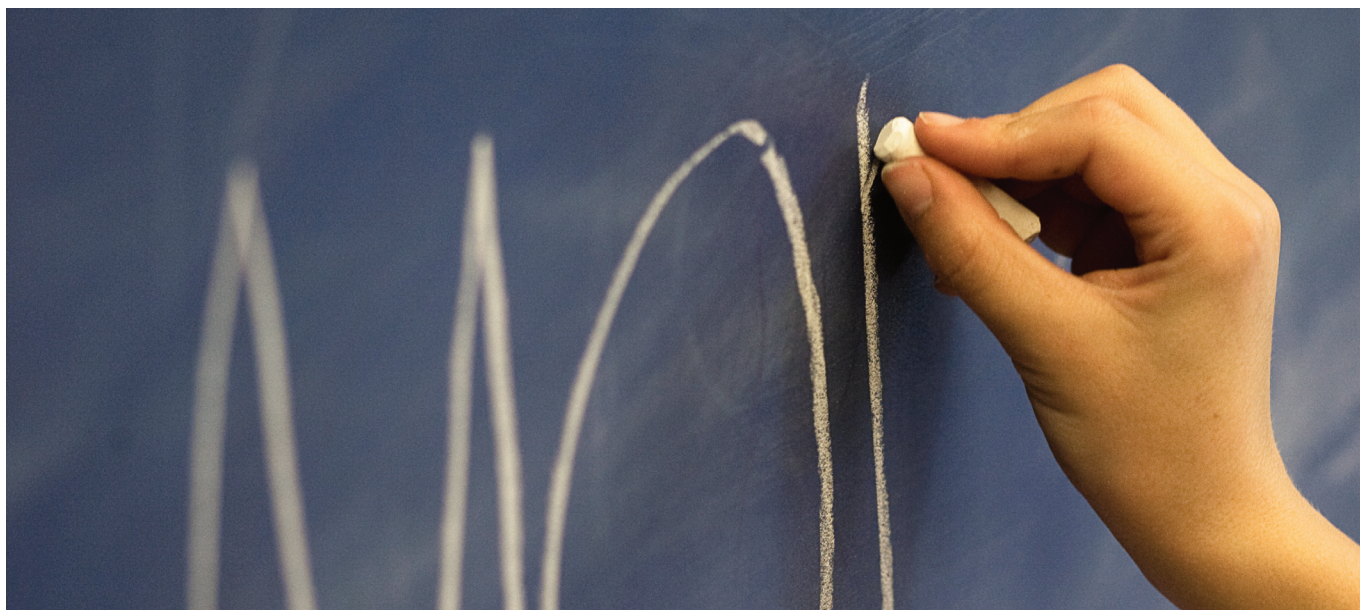
Kommunikationsmåden er den rolle sproget spiller i den sociale handling. (Mulvad 2009: 249-250 og 282-284, Maagerø 2005: 42-58).

Vi vil koncentrere interessen om hvilke læseforståelseskompontener der er undervisningens genstand (kommunikationsfeltet) i samspil med de roller eleverne og lærerne har og de aktiviteter de udfører for at opbygge deres viden (kommunikationsrelationen) og de måder sproget bruges på i situationen (kommunikationsmåden); og med det som grundlag vil vi iagttage tegn på hvordan præcist denne undervisning påvirker elevernes læseforståelse.

Projektet planlægges og udføres sammen med lærere på mellemtrinnet

I praksis planlægges to forløb sammen med to dansklærere som har henholdsvis 4. og 5. klasse i undervisningsåret 2009-2010. Et forløb i efteråret og ét forløb i foråret i begge klasser.

Ved et samspil mellem lærerens praksisviden og viden om egen klasse og den viden som de to projektledere har om læseforståelse, udvælges de læseforståelseskompontener som er

relevante for de pågældende klasser, og ud fra overvejelser over kommunikationsrelation og kommunikationsmåde planlægges det hvordan der skal arbejdes i forløbet. Når forløbet kører, er det lærernes opgave at undervise og projektledernes opgave at observere hvordan det der er planlagt i fællesskab, fungerer. Undervejs holdes der løbende møder for at justere og tilpasse ud fra de erfaringer der gøres. På baggrund af erfaringer fra første forløb planlægges og gennemføres andet forløb i det efterfølgende halvår.

Læseforståelseskompener vi gerne vil undersøge nærmere

Der er efterhånden en del tilgængelig viden om de komponenter der indgår i læseforståelse. Dette felt er undersøgt af blandt andre, Linnea Ehri, Hollis Scarborough samt Jane Oakhill og Kate Cain (For eksempel Ehri 1998, Scarborough 2001, Oakhill og Cain 2007), og nødvendigheden af at læseren har relevante strategier for læseforståelse fremgår hos dem alle. For os betyder det at eleverne nødvendigvis må kunne forholde sig metabevist til deres læsning.

Ved metabevisthed forstår vi det at man kan overvåge og styre sin egen forståelse – altså blive klar over hvis der er manglende sammenhæng i teksten således at forståelsen bryder sammen – og vide hvilke strategier og hvilke vidensområder man kan trække

på for at opnå forståelse i forhold til vekslende læseformål. (Inspireret af Ehri 1998, Oakhill og Cain 2007).

Læreres og elevers arbejde med læseforståelsesstrategier og metabevisthed vil derfor være et vigtigt område for os at undersøge nærmere. Cain og Oakhill tillægger inferensdragning og overvågning af forståelse stor værdi sammen med forståelse af tekststrukturen. Disse tre komponenter er medvirkende til selve *forståelseskonstruktionen*. Andre komponenter som f.eks. ordforråd og ordkendskab er ligeledes vigtige, men dog ikke så afgørende som de tre førnævnte, idet ordforråd og ordkendskab ganske vist har betydning for *kvaliteten af forståelsen*, men ikke direkte har betydning for forståelseskonstruktionen (Cain og Oakhill 2007). Det ville derfor være tillokkende hvis vi kunne indarbejde og afprøve nogle af de komponenter som ser ud til at have den største indflydelse, evt. flere komponenter i samarbejde. Men lokale forhold og sammensætningen af elever kan medvirke til at det er helt andre komponenter som i første omgang er de vigtigste at tænke ind.

Næste trin er afprøvning af forløb i klasserne

Vi glæder os til at vende tilbage med erfaringer fra forløbene, indtil da vil vi løbende lægge resultater og delrapporteringer ind på projektets hjemmeside på www.videnomlaesning.dk

Litteratur

Ehri, Linnea C. (1998): "Grapheme-Phoneme Knowledge Is Essential for Learning to Read Words in English" i Jamie L. Metsala og Linnea C. Ehri (red.). *Language Arts & Disciplines*

Mulvad, Ruth (2009): *Sprog I skole. Læseudvikling i alle fag*. Alinea

Maagerø, Eva (2005): *Språket som mening. Innføring i funksjonell lingvistik for studenter og lærere*. Universitetsforlaget. Oslo.

Oakhill, Jane og Cain, Kate (2007): "Issues of Causality in Children's Reading Comprehension" i D.S. McNamara (Ed.) *Reading Comprehension Strategies: Theory, Interventions and Technologies*. Mahwah, N.J.: LEA.

Scarborough, Hollis S. (2001): *Connecting Early Language and Literacy to Later Reading (Dis)Abilities: Evidence, Theory, and Practice in Neumann and Dickinson, Handbook of Early Literacy Research*. The Guilford Press. New York and London: 98